

Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istarskoj županiji

Vrh, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:168018>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Kristina Vrh

Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istarskoj županiji

Završni rad

Pula, prosinac 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Kristina Vrh

Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istarskoj županiji

Završni rad

JMBAG: 0303036215

Studijski smjer: Turizam

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentor / Mentorica: izv.prof.dr.sc Kristina Afrić Rakitovac

Pula, prosinac 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Kristina Vrh, kandidatkinja za prvostupnika ekonomije, smjera Turizam. Ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____ 2019. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Kristina Vrh dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istri* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli _____, prosinac 2019.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. TURIZAM.....	2
2.1. Definiranje pojma.....	2
2.2. Povijest turizma u Istarskoj županiji	3
2.3. Pojavni oblici turizma	5
2.4. Utjecaj svjetskih trendova na turizam u Istarskoj županiji.....	6
3. POLJOPRIVREDA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI.....	8
3.1. Gospodarstvo.....	8
3.2. Poljoprivreda	9
3.3. Ekološka poljoprivreda.....	10
3.4. Odnos turizma i poljoprivrede.....	12
4. NOSIOCI POLJOPRIVREDE I TURIZMA	13
4.1. Institut za poljoprivredu i turizam	14
4.2. Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizma	15
4.3. Agencija za ruralni razvoj Istarske županije	16
5. UTJECAJ TURIZMA NA RAZVOJ POLJOPRIVREDE U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	18
6. TURIZAM U RURALNOM DIJELU ISTRE	22
6.1. Smještajni kapacitet.....	22
6.2. Autohtoni proizvodi	26
6.3. Manifestacije u ruralnom djelu Istre.....	27
7. ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA.....	31
SAŽETAK.....	33
SUMMARY.....	34

1. UVOD

U ovome završnome radu temeljimo se na utjecaju turizma na razvoj poljoprivrede u Istri koja je i glavna tema ovoga rada. Prije samog karakteriziranja utjecaja turizma na razvoj poljoprivrede, osvrnuti ćemo se na poimanje turizma.

Završni rad se, pored Uvoda i Zaključka, sastoji od šest poglavlja.

Pod drugim poglavljem definira se turizam kao popularnu aktivnost većine ljudi kako u razvijenom tako i nerazvijenom svijetu. U navedenom poglavlju navesti ću definiciju pojma "turizam" od strane mnogih autora koji su pridonijeli turizmu, te samim time i sudjelovali u proučavanju iskustava, statistika, vrijednosti te kulturi turizma. Navođenjem definicije turizma, navesti ću povijest navedenog izraza te sam nastanak poimanja te riječi. Navedeno poglavlje potkijepit ću pojavnim oblicima turizma te opisati utjecaj svjetskih trendova na turizam u Istarskoj županiji.

U trećem poglavlju opisuje se poljoprivreda u Istri. Naime, uz poljoprivredu navedeno je i gospodarstvo Istre, specifičnosti ekološke poljoprivrede u Istarskoj županiji te navodi odnos turizma i poljoprivrede.

Četvrto poglavlje razmatra nosioce turizma kao jednima od najznačajnijih institucija za poljoprivredu i turizam u Republici Hrvatskoj, od kojih će se istaknuti Institut za poljoprivredu i turizam, Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizama te Agencija za ruralni razvoj Istarske županije.

U petom poglavlju razmatra se utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istri gdje će se opisati ulogu poljoprivrede na razvoj turizma te trendove u proizvodnji.

Šesto poglavlje ukazuje se na važnost povezivanja ruralnog turizma i poljoprivrede u Istri. Govori se o tipovima objekta koji se nude na ruralnom području Istre, koji svojom bogatom ponudom produljuje turističku sezonu.

U izradi ovom rada korištene su: induktivna metoda, deduktivna metoda, metoda analize te statistička metoda.

2. TURIZAM

2.1. Definiranje pojma

Pojam turizam potječe od latinske riječi *tornare* i grčke *tornos* koje se smatra kretanjem oko centralne osi, odnosno kretanje u krug. Prema tome, kružno kretanje predstavlja kretanje točke koja se na poslijetku vraća u prvobitno stanje, odnosno u svoje polazište. Stoga se smatra kako je nastanak riječi turizam tumačen kao putovanje koje će završiti na početku tj. polazištu. Laički gledano, turizam je putovanje individualca koji s namjerom odlaska na putovanje i sam čin dolaska čini ljude turistima. Ono što je danas značajno, jest da je turizam jedan od najvažnijih izvora prihoda čiju je važnost prepozanta na "*Manila Declaration on World Tourism of 1980.*" kao: "aktivnost vitalna za život nacija zbog svog utjecaja na socijalni, kulturni, obrazovni i ekonomski sektor društva unutar države, kao i njihove međunarodne odnose".¹ Isto tako, turizam stvara nove mogućnosti za zapošljavanje u uslužnom sektoru ekonomije koja se oslanja na turizam.

Da bismo definirali turizam, prvenstveno moramo navesti kako je ono mlada znanstvena disciplina koja se karakterizira kao društvena pojava, složena pojava te multidimenzionalna pojava. Turizam kao mlada znanstvena disciplina ističe značajan interes kod teoretičara da se turizam počinje pobuđivati pedesetih godina 20. stoljeća, odnosno kada ekonomski učinci pojave postaju sve uočljiviji; stoga i ne čudi nedorečenost definicija i nesuglasje teoretičara i stručnjaka pri definiranju turizma. Turizam kao društvena pojava navodi dinamičan razvoj turizma koji je prouzročio nastanak nekih novih njegovih karakteristika, pa stavovi o turizmu koji su nekada vrijedili u kontekstu današnjih okolnosti više nisu prihvatljivi.² Turizam kao složena pojava polazi od zadovoljenja turističkih potreba neophodna heterogeno strukturirana ponuda, svaki od sudionika ponude na turističkom tržištu poima turizam sa svojeg aspekta, pa ga prema tome i drugačije definira. Zatim turizam kao multidimenzionalna pojava ima utjecaj na gotovo sve sfere ljudskoga života i mnoge ekonomske aktivnosti, teško bi bilo pronaći jednu sveobuhvatnu definiciju.

¹ Lickorish, J. Leonard; Jenkic, L. Carson; Uvod u turizam, Ekokon d.o.o., Split, 2006.

² Križman, Pavlović, D.; Marketing turističke destinacije; Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", Mikrorad d.o.o., Zagreb 2008., str. 1.,

Putovanje u svrhu rekreacije, ugone, zadovoljstva ili posla naziva se turizmom. Ono je najčešće ograničenog trajanja koje se veže za putovanja izvan domicilne zemlje, no može se odnositi i na putovanje na druge lokacije u domaćoj državi izvan mjesta stanovanja. Naime, ljudi koji putuju i odsjedaju u mjestima izvan uobičajenog mjesta na razdoblje ne dulje od jedne godine u svrhu zabave, posla ili drugih razloga su turisti prema definiciji Svjetske turističke organizacije. Vrlo je poznato da je turizam danas popularna aktivnost većine ljudi u razvijenom svijetu. Može biti domaći ili međunarodni, no, međunarodni turizam ima istovremeno implikacije i na gospodarstvo polazišne i odredišne zemlje. Stoga možemo definirati turizam kao skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost³.

2.2. Povijest turizma u Istarskoj županiji

Pojava turizma u Istri kao i pojava sporednih djelatnosti seže od sredine 19. stoljeća čime se smatra razdoblje koje je dugo 140 godina. Vrlo bitne i značajne događaje u doba austrijske vladavine vežemo nekoliko lokacija kao što su dijelovi Učke, Istarske toplice i Pazin. Što se tiče Učke, Učku su riječki planinari organizirali uspon 1852. godine, a 1911. na najvišem vrhu Vojaku podignut je toranj za razgledavanje. U Istarskim toplicama temperatura vode mjerila se 1843. i 1857. godine, a 1858. Karl Hauer obavio je stručnu analizu vode. Davne 1868. godine posjetiteljima je bilo omogućen dolazak do toplica na tri načina koje su se 1872. privatizirale. Sukladno tadašnjem broju stanovnika i današnjim statistikama, posjet turista je drastično porastao. Objava Statuta i osnivanje Planinarskog društva Istra 1876. godine, smatra se glavnim poticajem za razvoj turizma u Pazinu. Planinarsko društvo Istra imalo je svrhu upoznati istarske planine, voditi terenske ekskurzije i upoznati kulturno-povijesnu baštinu. Za daljnji tijek poticaja rastu turizma dao je francuski speleolog E. A. Martel koji je 1893. godine istražio ponor Pazinčice. Početkom 1909. godine osnovano je i Društvo istarskih ekskurzionista u Paninu koje je bilježilo 990 članova, te je iste godine unutrašnja Istra po prvi put dobila autobusnu vezu na liniji Labin - Pazin - Poreč⁴. Državnim mjerama se pticala privatna inicijativa u ugostiteljskom i turističkom sektoru. Turistička

³ Pirjevac, B.; Kesar, O. : Počela turizma, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2002.

⁴ Vukonić, B. : *Povijest hrvatskog turizma*, Prometej, Zagreb, 2005.

politika, nastavilo se uspostavljanjem restriktivne turističke legislative, favoriziranje obalnih i planinskih središta drugih dijelova Italije, degradacija postojećih destinacija i slično⁵.

Talijanska vlast u unutrašnjij Istri velikim je dijelom ulagala u velike graditeljske projekte gradnje Istarskog vodovoda, gradnje cesta, isušavanja Čepićkog jezera čime se nije isticala važnost turizma čime početak nekih projekata nije realiziran. Nadalje, 1934. godine u Pazinu je otvoreno kupalište na rijeci Pazinčici, dok je dvije godine nakon osnovan Turistički savez Istre. Tijekom narednih godina, turizam je sve više širio svoj obujam gdje je za zapadni dio unutrašnje Istre bio važan događaj otvaranje ceste Pula - Trst 1939. godine⁶.

Društvena, politička i gospodarstva prekretnica bilježila se nakon Drugog svjetskog rata povijesnim pripajanjem Istre Hrvatskoj. Tih godina, razvoj turizma se sporo razvijao iz razloga što se postepeno obnavljala i jačala turistička središta. Naime, Sredozemno more je iz godine u godinu postajao sve poželjniji oblik provođenja godišnjih odmora u Europi. Najvažnije turističko mjesto tadašnje Istre bile su Istarske toplice u kojima je već 1947. godine rekapitiran stari izvor, a kaptiranje tri nova izvora izvedeno je 1964.⁷. Naime, turistički smještajni kapaciteti tadašnjih općina Buzet i Pazin bili su, u usporedbi s obalnim prostorom, zanemarivi jer im je udjel u broju postelja Istre 1970. godine iznosio samo 0,3%. Od 1970. do 1980. broj turista bio je u stalnom porastu, s najvećim brojem 1978. godine kada je ovaj prostor posjetilo 15.655 gostiju, od kojih je više od polovice boravilo u Istarskim toplicama. U tom razdoblju rastao je i broj noćenja koji je vrhunac doživio 1979. godine kada je zabilježeno 124.244 noćenja⁸.

⁵ Blažević, I. : *Povijest turizma Istre i Kvarnera*, Otokar Keršovani, Opatija, 1987.

⁶ Blažević, I. : *Povijest turizma Istre i Kvarnera*, Otokar Keršovani, Opatija, 1987.,

⁷ Pačić, J., (2001): *Istarske toplice u zdravstvenom turizmu*, u: Zdravstveni turizam u Hrvatskoj: knjiga izlaganja na znanstvenom skupu, (ur. Ivanišević, G.), Veli Lošinj, 7. - 9. rujna 2001., Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb, 255-259 str.

⁸ Republički zavod za statistiku, (1981) : Dokumentacija 441, Turizam 1980., RZS, Zagreb

2.3. Pojavni oblici turizma

Pojavni oblici turizma se pojavljuju za vrijeme rimske vladavine naročito u unutrašnjosti Istre. Na tome području atraktivne su bile Istarske toplice koje za potrebe liječenja i oporavka privlačile sve veći broj posjetitelja. Naime, usrednjem vijeku nije bilo značajnijih kretanja sličnih današnjem turizmu, iako se pretpostavlja da su hodočasničke rute prema odredištima na Apeninskom poluotoku jednim dijelom vodile i preko unutrašnje Istre. Aktivnost koja se često odvijala bila je lov, no u mnogo manjem opsegu nego u ostalim dijelovima Europe. Prva analiza vode bilježi se 1807. godine koju je obavio bužetski općinski liječnik koje se pripisuje prvim opisivanjem karakteristika termalnih i mineralnih voda u Istarskim toplicama. Međutim, deset godina kasnije u blizini izvora podignute su drvene barake za smještaj pacijenata, a 1824. godine obavljena je još jedna stručna analiza vode Istarskih. Zanimljivo je da su u ovom razdoblju obavljena botanička istraživanja Učke, a Istarske toplice proširuju smještajne i ugostiteljske kapacitete te su se već tada, u osvit pojave turizma kao organizirane gospodarske djelatnosti, nametnule kao vodeća destinacija unutrašnje Istre.

Tijekom godina razvio se i moderan turizam koji se može povezati sa nekadašnjim pojmom "Grand Tour" što je predstavljalo put u Europu (osobito Njemačku i Italiju) koji su organizirali pripadnici bogate Europske elite (poglavito iz zapadne i sjeverne Europe), a posebice njihova djeca koja su imala sredstava za putovanja. Bio je vrlo popularan od 1660.-tih sve do ekspanzije željezničke mreže sredinom 1840.-tih, te se povezivao sa ustaljenim rasporedom⁹. Tim poduhvatom se čak davao i značaj sazrijevanja mladih osoba u zrele ljude. Iako je prvotno ovaj običaj bio povezan prvenstveno uz Britansko plemstvo i bogataše; slična putovanja poduzimali su i bogati ljudi iz protestantske sjeverne Europe, a u drugoj polovici 18.-tog stoljeća¹⁰. Priključuju im se i putnici iz južne Amerike, SAD-a i ostalih krajeva svijeta. Tradicija se uskoro širila na sve veći krug srednjeg sloja građanstva, prvenstveno sa razvojem željeznice. U 18.-tom i 19.-tom stoljeću Grand Tour postaje pravi statusni simbol među bogatijim studentima. U ovom periodu, teorije o nadmoći klasične kulture Johann Joachim Winckelmannova postala je vrlo popularna i cijenjena u europskim akademskim krugovima. Umjetnici, pisci i putnici (kao što je Goethe) podržavaju ovu teoriju nadmoći

⁹ Lickorish, J. Leonard; Jenkic, L. Carson; *Uvod u turizam*, Ekokon d.o.o., Split, 2006.

¹⁰ Čavlek, N. ; *Turoperatorski i svjetski turizam*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Golden marketing, Zagreb, 1998., str.25.

klasične kulture, a zemlje kao što su Italija, Francuska, Španjolska i Portugal su odlični primjeri. Iz ovih razloga glavna odredišta na Grand Tourou bila su upravo u ove zemlje, gdje su pripadnici bogate mladeži mogli pronaći rijetke primjere klasične povijesti i umjetnosti. "New York Times" nedavno je opisao Grand Tour ovim riječima: Prije tri stotine godina, bogati mladi Englezi započeli su sa putovanjem kroz Francusku i Italiju u potrazi za umjetnošću, kulturom i korijenima zapadne civilizacije. Sa skoro neograničenim sredstvima, plemićkim pedigreom i mjesecima (ili godinama) za lutanjima oni su otkupili mnoga umjetnička djela, prisvojili lokalne običaje i stopili se sa domicilnim stanovništvom kontinenta. Kako se vjeruje osnovna je vrijednost Grand Toura u izloženosti s jedne strane kulturnom nasljeđu Europe, klasičnim antikvitetima i renesansi, a s druge strane aristokratskom, uljudnom i pomodarskom društvu Europskog kontinenta.

2.4. Utjecaj svjetskih trendova na turizam u Istarskoj županiji

Sve veća tržišna konkurencija i promjene u okolini nameću rušenje dosadašnje tradicionalne ponude. Selektivni oblici turizma sve više potiskuju masovni turizam. Napušta se koncept uniformiranog, bezličnog, konfekcijskog turizma te se podržava razvoj koji je temeljen odabranim selektivnim sadržaju. Selektivni turizam je po mjeri suvremenog čovjeka. Kada je riječ o turizmu, prema svim prognozama dogodit će se velike promjene. Nove tehnologije, novi gospodarski uvjeti i drugo, utjecat će na ponašanje potrošača i nastanak novih tržišta. Doći će i do značajnije promjene turističke populacije s porastom udjela starijih osoba. Preferirat će se individualni godišnji odmori i programi obrazovanja. Svijest i briga za okoliš neprestano će rasti i odražavati se na novu turističku potražnju kao i na ekološki pristup u turističkom planiranju. Doći će do porasta zahtjeva turista za visokim standardima u dizajnu, učinkovitosti i sigurnosti proizvoda. Tome će se prilagoditi destinacije s jakim brandingom turističkog proizvoda i njegovim prilagođavanjem određenim tržišnim segmentima. Kada je u pitanju budućnost turizma, poznati teoretičar i znanstvenik L. Mountinho kaže da bismo izašli na kraj s planiranjem, upravljanjem i istraživanjem u turizmu, turistički stručnjaci morat će biti poput ljudi renesanse. Potrebe za promišljanjem, percipiranjem i ocjenjivanjem budućnosti najvažnije su karakteristike turističkih stručnjaka budućnosti. Globalizacijski proces je nezaustavljiv pa je nepotrebno postaviti pitanje treba li se uključivati u taj proces, već jedino kako se uključiti. Da bi se iskoristili pozitivni efekti globalizacije, potrebno je stvoriti domaći turistički proizvod koji će biti prepoznatljiv na svjetskom tržištu i koji će

zadovoljavati svjetske standarde i kriterije. Isto tako, važno je definirati odnose globalizacije prema turističkom i kulturnom identitetu Republike Hrvatske, pa tako i Istarske županije, kako bi se na vrijeme izbjegli ili barem minimalizirali negativni efekti. Povećanje kvalitete osnovnih turističkih usluga i diversifikacija tržišnih interesa, umjesto dosadašnje količine i jednoličnosti, temeljna je ciljna funkcija prilagodbe Republike Hrvatske, kao i Istarske županije, dominantnim trendovima na svjetskom turističkom tržištu. Istarski turizam kao važan, a za mnoge i najvažniji dio hrvatskog turizma, mora preuzeti odgovarajuće funkcije u daljnjem razvoju za koje Istra ima objektivno odlične mogućnosti, možda i bolje od svih drugih hrvatskih turističkih županija, s obzirom na njen vrlo dobar geografski i prometni položaj u odnosu na potencijalna turistička tržišta. Turizam Istarske županije mora voditi računa o pomaku u razvoju svjetskog turizma prema kvaliteti i nastojati da u vlastitoj turističkoj strategiji postupno kvantitetu zamijeni kvalitetom. Takvo određenje vodi do naglašavanja vrijednosti povijesne i kulturne baštine kao turističkog potencijala, do čuvanja, zaštite i promicanja za turizam relevantnih prirodnih atraktivnosti i konačno do uvođenja svjetskih standarda u hotelsku i svaku drugu ponudu turizma u Županiji. Danas se s relativno visokim stupnjem sigurnosti može govoriti o trima dominantnim elementima razvoja svjetskog turizma koje Istarska županija također mora svjesno i s velikom pažnjom ugraditi u vlastitu turističku ponudu. To su: ekologija, kultura i zdravlje. Sva ta tri elementa traže zaokret u ponašanju jer bez njih turizam Istre, kao i turizam Hrvatske, neće se moći uklopiti u svjetska turistička kretanja. Povećana turistička ponuda posljednjih godina u međunarodnim razmjerima odražava se na turističkom tržištu sve jačom konkurencijom novih destinacija. Na bolje rezultate i stjecanje povoljnijeg položaja Istra i Hrvatska ne mogu računati bez temeljitog restrukturiranja ugostiteljsko-turističke i ostale ponude, bez novih prometnica, stručno osposobljenog kadra, suvremenog marketinga i drugog. Dakle, opredjeljenje daljnjeg razvoja istarskog turizma mora biti sadržano u supstituciji dosadašnjeg kvantitativnog razvoja u kvalitetnije oblike turističkih sadržaja i ponude. Taj je cilj dakako zahtjevan i teško izvediv bez značajnijih investicija, posebno kad je u pitanju svođenje kvalitete smještajnih kapaciteta na mjeru kakvu iziskuje tržište. Doprinos rekonstrukciji i modernizaciji istarske turističke ponude mogu dati i pojedini lokaliteti iz unutrašnjosti Istre njihovim uključivanjem u turistički promet. Ti atraktivni akropolski gradići idealni za užu i specijaliziranu turističku namjenu, odgovaraju potrebama da se diversificiranoj potražnji Istra suprotstavi odgovarajućim diversificiranim proizvodom.

3. POLJOPRIVREDA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

3.1. Gospodarstvo

Gospodarstvo Istre vrlo je raznoliko. Razvijena je prerađivačka industrija, građevinarstvo, trgovina, morsko ribarstvo i uzgoj ribe, poljoprivreda i transport. Po broju gospodarskih subjekata i prema financijskim pokazateljima poslovanja prednjače djelatnosti prerađivačke industrije, turizma i trgovine. Istra je tradicionalno najposjećenija turistička regija u Republici Hrvatskoj, pa je u tako u 2016. godini ostvareno 3.875.485 dolazaka i ukupno 25.284.552 noćenja. U području industrije razvijena je brodogradnja, proizvodnja građevinskog materijala (vapno, cement, cigla, kamen), duhanskih proizvoda, namještaja, električnih strojeva i uređaja, dijelova za automobilsku industriju, stakla, obrada metala, plastike, drva, tekstila i proizvodnja hrane.

Posljednjih godina, velika pažnja je posvećena revitalizaciji poljoprivrede, pa je u vinogradarstvu, maslinarstvu i sustavu ekološke proizvodnje hrane postignut veliki napredak. Stopa nezaposlenosti u Istri, u posljednjih desetak godina, iznosila je prosječno 7%, dok je u 2016. godini iznosila 6,1%¹¹. U robnoj razmjeni Istarske županije najveći udio ima prerađivačka industrija od čega je najviše zastupljena brodogradnja. Istarska županija provodi sustavnu izgradnju poduzetničke infrastrukture putem programa sufinanciranja, poticajnog kreditiranja, osnivanja potpornih institucija, izgradnje i opremanja poslovnih zona, promocije i edukacije. Ista je dobitnik brojnih međunarodnih priznanja za svoje doprinose u poticanju razvoja poduzetništva.

Naime, Istra je regija koja se konstantno razvija. Strateški zemljopisni položaj i dobra prometna povezanost između Europe i Mediterana, očuvanost prirodnih bogatstava, stabilnost regionalne politike i suradnja sa mnogim regijama u inozemstvu, čine Istru primamljivom destinacijom za strana ulaganja.

¹¹Prema: Istra-istria, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=454> (21.10.2019)

3.2. Poljoprivreda

Prije nego što se oslonimo na poljoprivredu u Istri, definirati ćemo pojam poljoprivrede. Za poljoprivredu možemo reći da je ona gospodarska djelatnost koja uz pomoć kultiviranih biljaka i domaćih životinja, uz ljudski rad iskorištava i prirodne izvore kao (tlo, voda, klima) za dobivanje životinjskih i biljnih proizvoda koji se koriste u prehrani ljudi i životinja te kao sirovina za daljnju preradu. Kako je već poznato, dijeli se na biljnu proizvodnju i stočarstvo. Biljna proizvodnja obuhvaća ratarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, povrtlarstvo i dr, dok stočarstvo obuhvaća govedarstvo, svinjogojstvo, peradarstvo, ovčarstvo, konjogojstvo i dr. Iz davnih vremena, poljoprivreda je bila vrlo bitna gospodarska grana i glavno zanimanje stanovnika Istre. Ono što je bilo karakteristično za razvoj poljoprivredne proizvodnje u Istri je povoljan geografski položaj, pitomi tereni, plodne zemlje, brojni slatkovodni vodotoci, ali i blizina mora.

Još od rimskih vremena bilježe se brojni podaci u strukturi i razvoju poljoprivrede na području Istre. U tadašnje doba, najčešće kulture bile su žitarice, vinova loza i masline. Smjernice za sam razvoj poljoprivrede kao i reguliranje odnosa među subjektima u proizvodnji doneseni su u bizantskom razdoblju u 7. stoljeću koji su se nazivali prvi agrarni zakoni. Naime, doseljavanjem Slavena, sve se više razvijalo stočarstvo. Organiziranu kolonizaciju Istarskog poluotoka provodile su mletačke vlasti koje su zahvatile rat s Osmanlijama na području Dalmacije, Crne Gore, Bosne, Albanije i Grčke. Međutim, Austrijske su vlasti provodile kolonizaciju unutrašnjih dijelova Istre sa stanovnicima koji su se doselili iz Gorskog kotra, Like, Korduna i dr. mjesta kojima je dodjeljivana zemlja izvan naseljenih mjesta za obrađivanje. Samim doseljavanjem stanovnika, donesene su nove vrste poljoprivrednih kultura koje su se obrađivale na Istarskom tlu te se time mijenjala struktura poljoprivrede čime se jačalo i stočarstvo. Grci su sa sobom donesli vinovu lozu koja nosi naziv Malvazija čije ime potječe od grčkog otočića *Monemavasija* (grč. *monem-jedini, emvasia*-prolaz/ulaz) uz obale poluotoka Peloponeza¹². Vino koje je proizvedeno od te loze postalo je jedno od najcjenjenijih istarskih proizvoda.

Proizvodnja vina od vinove loze bila je u visokom jeku sredinom 20. stoljeća, koja je zbog intenzivnih procesa deagrarizacije i depopulacije sela počela slabjeti. Uz navedeno, poljoprivredna proizvodnja se tijekom godina dosta smanjila čiji razlog proizlazi iz izgradnje

¹² Istrapedia, <http://www.istrapedia.hr/hrv/663/poljoprivreda/istra-a-z/> (21.10.2019)

infrastrukture i gospodarstava, nekorištenja zemljišta, urbanizacije, gdje je postotak iskoristivog poljoprivrednog zemljišta pao na 30%. Drugi razlog smanjenja poljoprivredne proizvodnje povezuje se i sa zaštitom podzemnih i nadzemnih voda i mora, neizgrađenom infrastrukturom za navodnjavanje, nerazvijenom preradbenom industrijom, neorganiziranosti proizvodnog sustava, rizik šteta zbog prirodnih nepogoda i dr.

Kako se turizam razvijao iz godine u godinu, tako su se razvijale i razne gospodarske grane. Potrošnja prehrambenih proizvoda je utjecala na promjene strukture poljoprivredne. Početkom 20. stoljeća promjena koncepta masovnog tipa turizma uzrokovana je promjenama u turističkoj potražnji na višu razinu turističke ponude¹³. Prema tome, suvremene prehrambene navike i trendovi potrošnje u turizm zahtjevali su prilagodbu poljoprivredne proizvodnje, kao i razvoj novih proizvoda i usluga. Tu bismo mogli navesti kako se to odnosi na specijalizaciju proizvodnje autohtonih istarskih poljoprivrednih proizvoda zaštićenih oznakom porijekla kao što su vina, maslinova ulja, tartufi, proizvodi od tartufa, pršut, rakija i ostalo.

3.3. Ekološka poljoprivreda

Definicija ekološke proizvodnje prema Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda: „Ekološka proizvodnja” (“organska”, “biološka”) poseban je sustav održivoga gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave, najpovoljnije koristeći plodnost tla i raspoložive vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka s pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu bilja i životinja, sukladno s međunarodno usvojenim normama i načelima.¹⁴ Definicija o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji ukazuje na veoma složeni koncept. Ekološka poljoprivreda uklapa se u koncept održivog razvoja, jer čitavi niz mjera koje obuhvaća teže ekološkoj čistoći, gospodarski isplativoj, etički prihvatljivoj i socijalno pravednoj poljoprivredi. Specifičnost ekološke poljoprivrede je u dvostrukoj ulozi. Prva uloga

¹³ Istrapedia, <http://www.istrapedia.hr/hrv/663/poljoprivreda/istra-a-z/> (21.10.2019)

¹⁴ Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN 12/01 Članak 2.

ekološke poljoprivrede je da opskrbljuje tržište prema zahtjevima potrošača za ekološkim proizvodima, a druga uloga je u doprinosu zaštite okološa i dobrobiti životinja te ruralnom razvoju.

Ekološka proizvodnja regulirana je normama, zakonima i propisima prema regulativama Europske unije. Naime ekološka poljoprivreda naziva se još i organskom ili živom poljoprivredom, biološkom, alternativnom, prirodnom ili neutralnom, (samo) održivom poljoprivredom, tradicionalnom i ekološki prihvatljivom poljoprivredom kao i mnogim drugim nazivima. Brojni nazivi svedoče o rastućem interesu za ovom vrstom poljoprivrede koji je prisutan u suvremeno doba, a sličan scenariji očekuje se i u budućnosti.¹⁵

Udruga registriranih ekoloških proizvođača Istarske županije-Istarski eko koja djeluje na području Istarske županije od 2009. godine i nakon 10 godina bilježi čak 60 članova. Cilj osnivanja Udruge je interesno okupljanje pravnih osoba i građana uključenih u djelatnost ekološke poljoprivrede i proizvodnje hrane. Kako bi Udruga lakše plasirala svoje proizvode pokrenuli su otvaranje Solidarnih tržnica. Prva solidarna tržnica otvorena je u Puli 2013.godine. Zatim je slijedilo otvaranje još dvije tržnice i to 2014.godine u Rovinju i 2016. godine u Novigradu. Tržnica je mjesto susreta proizvođača i potrošača, gdje uz kupovinu izmjenjuju i iskustva, te kupac na licu mjesta doznaje sve željene informacije o proizvodima. Za vrijeme sezone i podsezone sve je češća meta i turistima koje privlače domaći ekološki proizvodi. Na solidarnim tržnicama nude se proizvodi poput meda, sezonskog voća i povrća, ulja (maslinovo ulje, bučino ulje), mliječni proizvodi (sirevi, skuta), različite vrste marmelade, orasi, bademi, lješnjaci i drugi domaći ekološki proizvodi. Potražnja za ekološkim proizvodima kako na području Istre tako i šire veća je od ponude.

¹⁵ Berisha, V. : Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj , Sveučilište Jurija Dobrile u Puli; Pula 2016.

3.4. Odnos turizma i poljoprivrede

Kada govorimo o odnosu turizma i poljoprivrede, može reći kako su navedeni pojmovi stvrstani u strategijske pravce razvoja koji spadaju u djelatnosti koje su od vrlo bitne važnosti za dug razvoj i razvitak Republike Hrvatske. Rast turizma i porast turističke potrošnje uzrokovao je promjene u razvoju poljoprivrede, posebno u strukturi proizvodnje čime su uvedene nove tehnologije, povećani su preradbeni kapaciteti, poljoprivredni se proizvodi kvalitetnije prodaju jer se njihov izvoz praktički ostvaruje kroz turizam i dr. Sukladno tome, Hrvatski turizam i poljoprivreda su na pragu novoga razvojnoga ciklusa. Naime, za ukupan je razvoj Republike Hrvatske važan pravilan izbor ciljeva i strategija njihova razvitka. Veliki trag čini veliki razvoj turizma i intenzivna poljoprivreda, te uzajamni utjecaj turizma i poljoprivrede. Međutim, budući će razvitak i turizma i poljoprivrede ovisiti uvelike upravo o njihovom kvalitetnomu novomu pristupu međusobnom odnosu i zajedničkom odnosu prema prostornim resursima.

Odnos poljoprivrede i turizma svodi se gotovo na odnos sektora proizvodnje i potrošnje. Zbog uspostavljanja tržišnih mehanizama i otuđenosti od okruženja, posljedice su toga odnosa bliže obilježjima funkcioniranja “tvrđoga” turizma. Dok s većim dijelom smještajnih kapaciteta raspolažu velika hotelska poduzeća (70%), više je od 80% proizvodnih poljoprivrednih potencijala u vlasništvu malih obiteljskih gospodarstava. Sam nagli razvoj turizma i porast turističke potrošnje uzrokovali su promjene u razvoju poljoprivrede. Počele su se razvijati i ostale grane poljoprivrede, gdje su uvedene nove tehnologije, a povećani su i preradbeni kapaciteti. Poljoprivredna proizvodnja u blizini turističkih mjesta nije dostatna za zadovoljenje turističke potrošnje pa se određene količine osiguravaju iz drugih dijelova zemlje (ili iz uvoza). Prema tome, se na taj način ti proizvodi, i kvalitetnije prodaju jer se praktički kroz turizam ostvaruje njihov izvoz. isto tako, dugoročno povezivanje turizma s poljoprivredom može biti jedan od stabilizatora tržišta poljoprivrednih proizvoda, a partnerstvo poljoprivrede i turizma utječe na gotovo sve ekonomske odlike poljoprivrede: sudjelovanje u procesu podizanja produktivnosti rada, intenzifikacije, diverzifikacije i sve šire specijalizacije proizvodnje.

4. NOSIOCI POLJOPRIVREDE I TURIZMA

Republika Hrvatska, kao jedna od najznačajnijih turističkih destinacija na Mediteranu, ima dugu turističku tradiciju i velike razvojne mogućnosti. Ona pripada zemljama koje privlače posjetitelje odlikama svoga prirodnog prostora i bogatstvom kulturno-povijesne baštine. Među prirodnim atrakcijama najvažnije mjesto zauzima more, razvedena obala te mnoštvo otoka, ali i brojne očuvane prirodne plaže, kao i zelenilo i šumovitost velikog dijela teritorija. To čini turizam jedan od najvažnijih pokretača razvoja gospodarstva u Hrvatskoj i zbog toga je postizanje turizma kroz sufinanciranje EU fondova od ključne važnosti. Po podacima iz 2012. godine prihodi od turizma direktno i indirektno stvaraju oko 22% domaćeg bruto proizvoda Hrvatske, te više od 40% ukupnog izvoza, što ga bez sumnje stavlja među ključne komponente nacionalne ekonomije i vanjskotrgovinske razmjene.¹⁶ Prema tome, osnovni cilj hrvatskog turizma je osigurati dugoročnost pozitivnih učinaka održivim korištenjem prirodnih i kulturno-povijesnih potencijala, aktivnim sudjelovanjem u njihovom očuvanju i razvoju, stvaranjem okruženja privlačnog za investitore te djelotvornom promocijom. Hrvatska se s ulaskom u EU suočila s novim izazovima, ali i s novim prilikama u turizmu. Europska unija prepoznaje Hrvatsku kao turističku destinaciju s potencijalom gdje se očekuje visok stupanj sufinanciranja kroz EU fondove u turizmu.

Obzirom da je turizam razvijen kako na području svijeta, Europe, pa i same Republike Hrvatske, spominjeno nosioce turizma koji se javljaju kao glavni "akteri" kada ovorimo o pojmu turizma. Prema tome, nosioci koji u Republici Hrvatskoj zauzimaju najviše kategorije jesu: Svjetska turistička organizacija – WTO, Ministarstvo turizma, Hrvatska turistička zajednica, Odbor za turizam – Hrvatski Sabor, Institut za turizam te Institut za poljoprivrednu i turizam.

¹⁶ Prava ideja – Projekti s vizijom za budućnost! – EU Fondovi za turizam, <http://www.pravaideja.net/eu-fondovi-za-turizam/> (23.11.2019)

4.1. Institut za poljoprivredu i turizam

Davne 1864. godine, u Istri su održani izbori za Pokrajinski sabor koja je bila u okviru Austrougarske monarhije. Pokrajinski sabor bavio se problemima poljoprivrede kao najvažnije gospodarske grane. Nakon toga, 5. rujna 1874. godine, navedeni Sabor je donio odluku osnivanju Pokrajinske vinarsko-voćarske stanice koje je imalo sjedište u Poreču¹⁷. Prema navedenoj stanici je osnovana i poljoprivredna škola čime je djelatnost same institucije, uz istraživanje u poljoprivredi i primjenu tog istraživanja, proširena i na obrazovanje. Institut je rješavao presudna pitanja i probleme istarske poljoprivrede kao što su uzgoj vinove loze na američkoj podlozi, zaštita vinograda od bolesti - peronospora, pepelnica i dr.; obnova vinograda i uvođenje kvalitetnih sorata vinove loze; unapređenje proizvodnje vina; poboljšanje agrotehničkih mjera u voćarstvu, posebno u maslinarstvu; osuvremenjavanje ratarske proizvodnje (pšenica), stočarske proizvodnje (govedarstvo), povrćarske proizvodnje; i dr.

Osnivanjem Poljoprivrednog znanstvenog centra, započeli su suvremeni znanstvenoistraživački radovi u poljoprivredi i turizmu, koji je dugi niz godina bio zapostavljen. Ono čemu Institut teži je biti vodeća znanstveno-istraživačka i infrastrukturna ustanova u području poljoprivrede i turizma, kako na lokalnoj tako i na nacionalnoj razini, prepoznatljiva u međunarodnim okvirima, koja će trajno doprinosti cjelovitom razvoju ruralnog prostora, očuvanju bioraznolikosti te prirodnih i tradicijskih vrijednosti. Misija Instituta je kroz znanstveno-istraživačku i stručnu djelatnost u poljoprivredi i turizmu stjecati i prenositi znanja u svrhu gospodarskog, ekološkog i sociološkog održivog razvoja ruralnog prostora.

Institut za poljoprivredu i turizam u Poreču je javni znanstveni institut koji djeluje u okviru Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Osnovna djelatnost Instituta odnosi se na primijenjena znanstvena istraživanja u poljoprivredi i turizmu kroz realizaciju znanstvenih i stručnih projekta iz područja vinogradarstva, vinarstva, maslinarstva i maslinovog ulja, povrćarstva, agroekonomske i turizma. Institut obavlja i druge djelatnosti ponajprije kroz akreditirane laboratorije (vinarski i prehrambeno-biotehnološki) kao i ostale usluge koje proizlaze iz osnovne djelatnosti Instituta, a to su: fizikalno-kemijska i senzorska

¹⁷ Ibidem.

analiza vina i maslinovog ulja, pedološke analize, genetičke analize, savjetovanje u proizvodnji, analiza poslovanja, istraživanje tržišta, investicijske studije i studije razvoja u poljoprivredi i turizmu, konzultativne usluge vezano uz organiziranje manifestacija i menadžmenta ljudskih potencijala u turizmu, stručna predavanja i seminari, stručno vođene degustacije vina i maslinovog ulja. U sklopu Instituta djeluju 4 laboratorija: vinarski, prehrambeno – biotehnološki, genetički i pedološki, u kojima se odvija znanstveno istraživački i komercijalni rad usmjeren na pružanje usluga iz područja fizikalno – kemijskih i senzorskih analiza različitih poljoprivredno – prehrambenih proizvoda, analize tla i biljnog materijala.

4.2. Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizma

Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizma Istre osnovan 24. ožujka 1995. godine, Odlukom o osnivanju¹⁸. Osnovni cilj Fonda je pribavljanje povoljnih financijskih sredstava za potrebe dugoročnog financiranja (kreditiranja) agrara kao strategijske gospodarske grane Istarske županije i Republike Hrvatske. Svrha njegovog osnivanja bila je uspostaviti djelotvoran sustav u iznalaženju i pružanju financijske pomoći poljoprivredi Istarske županije radi zaustavljanja negativnih trendova u svim segmentima primarne poljoprivredne proizvodnje te stavljanja u funkciju proizvodnje hrane svih raspoloživih resursa, poglavito poljoprivrednog zemljišta. Fond vodi Upravni odbor koji ima dva zaposlenika, tj stručnog suradnika i stručnog referenta. Sjedište Fonda je u Pazinu. Fondom za razvoj poljoprivrede i agroturizma se prikupljaju sredstva koja izdvaja Županija, gradovi, općine, Lovački savez i Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske¹⁹. Djelovanje Fonda je usredotočeno na podizanje novih preradbenih kapaciteta u vinarstvu, stočarstvu, ribarstvu i dr., na povećanje poljoprivrednih površina, modernizaciju mehanizacije, ulaganje u ostale preađivačke kapacitete i visokointenzivnu primarnu proizvodnju kao što su mljekare, uljare, proizvodnja meda i lovstvo.

¹⁸ Službene novine Istarske županije br. 4/95

¹⁹ Istrapedia, <http://istrapedia.hr/hrv/749/fond-za-razvoj-poljoprivrede-i-agroturizma-istre/istra-a-z/> (23.11.2019)

4.3. Agencija za ruralni razvoj Istarske županije

Agencija za ruralni razvoj Istre (AZRRI) d.o.o. sa sjedištem u Pazinu, osnovana je 13.01.2003. godine sa zadatkom povezivanja javnog i privatnog sektora te za pripremu i provedbu projekata u ruralnom prostoru.²⁰ Prva je Agencija te vrste u Hrvatskoj sa specifičnim zadatkom koordiniranja proizvodnih aktivnosti u ruralnim području Istre. Cilj Agencije je pokretanje gospodarskih i razvojnih programa u ruralnom prostoru Istre. Osnivač Agencije je Istarska županija koja je imatelj poslovnog udjela u omjeru od 100%.

Neka od područja aktivnosti AZRRI-a su:

- Istraživanje i razvoj – prikupljanje, izrada i statistička obrada podataka vezanih za ruralni prostor i djelatnosti u njemu, izrada znanstvenih projekata vezanih za razvoj ruralnih krajeva, izrada prezentacija
- Strateško planiranje – izrada strateškog programa razvoja Istarske županije
- Priprema projekata – osmišljavanje projekata, odabir i koordinacija partnera, priprema gotovih dokumenata
- Implementacija projekata - odabir i kreiranje timova, edukacija kandidata, koordinacija implementacije, kontrola aktivnosti, završna evaluacija
- Upravljanje gospodarskim i razvojnim programima – provođenje i upravljanje programima u ruralnom prostoru Istre
- Promidžba Istarske županije – sudjelovanje na nacionalnim i internacionalnim sajmovima, promidžba tipičnih istarskih proizvoda
- Edukacija poljoprivrednika – održavanje seminara, davanje informacija o raspisanim natječajima, podizanje razine primjenjivog znanja, pružanje konzultantske pomoći.

Misija AZRRI-ja je promovirati istarske poljoprivredne proizvode i namirnice, te povezivanje istih sa sektorom turizma, ugostiteljstva i hoteljerstva, te zaštita istarskih autohtonih pasmina kao što su boškarin, tovar, ovca kroz razvojne programe.

Vizija je da AZRRI bude primjer svima onima koji žele ulagati i razvijati ruralne krajeve Istre, širiti pozitivu i optimizam te biti podrška poljoprivrednicima i stanovništvu u njihovoj želji za napredovanjem i razvojem ruralnih područja.²¹

²⁰ Prema: Agencija za ruralni razvoj Istre (2003) <http://www.azrri.hr/index.php?id=51> (22.10.2019)

²¹ Prema: Agencija za ruralni razvoj Istre (2003) <http://www.azrri.hr/index.php?id=274> (22.10.2019)

Agencija za ruralni razvoj Istarske županije je i organizator manifestacije Dani otorenih vrata agroturizama Istre pod pokroviteljstvom Istarske županije. Dani otvorenih vrata agroturizama Istre su manifestacija zasnovana na promociji seoskih domaćinstava i njihovih imanja. Manifestacija uključuje prvenstveno gastronomsku ponudu istarskih jela i autohtonih proizvoda, upoznavanje s domaćinima i njihovom tradicijom te zabavom na ruralnom području, odnosno u selu i prirodi. Ova manifestacija spaja seoska domaćinstva cijele Istre u jedan „program“ koji njima i regiji omogućuje valorizaciju ruralne ponude i proširenje sezone, odnosno u ovom slučaju postsezone jer se manifestacija održava u Studenom .

5. UTJECAJ TURIZMA NA RAZVOJ POLJOPRIVREDE U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istri može se iskazati u promjeni strukture poljoprivredne proizvodnje te utjecaj strukture potrošnje prehrambenih proizvoda u turizmu. Navedenim promjenama se usko prilagođavaju poljoprivredna gospodarstva koje se nalaze na području turističkih regija. Prijelaz s koncepta masovnog turizma prema ponudi regionalnih i nacionalnih resursa smatra se najznačajnijom promjenom do koje su doveli trendovi u turističkoj potražnji. Rezultatom ovih trendova dolazi do pojave specijaliziranih proizvođača i ponude tipičnih prehrambenih proizvoda, kao što su vino, rakija, pršut, maslinovo ulje, tartufi i dr.

Kao jedna od najrazvijenijih gospodarskih aktivnosti, turizam ima vrlo bitno mjesto. Izvoz za pojedinu zemlju predstavlja ekonomski dohodak turizma koji je stvoren od stranih turista. Ono što turisti imaju želju probati i promijeniti jesu promjene u elementima ponude. Paket-aranžmani na bazi hotelskog smještaja i sunčanje na plaži postaje dostatno i za masovno tržište. Sve te promijene na turističkom tržištu gledano od masovnog prema individualnom, mogu se svesti na nekoliko točaka²²:

- povećana diferencijacija i pluralizacija turističke potražnje - pomak od grupnog turizma prema individualnim putovanjima te povećanoj potrebi za paketom nestandardnih usluga; takav naglašeni individualni pristup u turističkom ponašanju direktno je povezan s općom orijentacijom na kakvoću,
- borba za samoodređenje (emancipaciju) i “uradi-sam” sustava korespondentnim sa stagnacijom u poslovanju s paket-aranžmanima,
- povećana želja za zbližavanjem s prirodom, stjecanjem iskustava “iz prve ruke” i uključivanjem u događanja (na primjer, hobi-aranžmani, trekking putovanja),
- općenito povećani osjećaj za kvalitetu života,
- povećana želja za učenjem često manifestirana ozbiljnim nastojanjima da se upoznaju strane kulture.

Kada govorimo o trendovima u proizvodnji, na prostoru Istarske županije, glavni nositelji razvoja poljoprivredne proizvodnje jesu:

²² Vukonić, B. : *Turizam u susret budućnosti*, Mikrorad i Ekonomski fakultet, Zagreb, 1994., str. 112

- *proizvodno-ekonomski* - velika većina poljoprivrednih proizvodnih resursa na prostoru Istarske županije nalazi se u njihovom vlasništvu;
- *sociološki* - na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima živi otprilike trećina stanovništva Županije. Ona su locirana uglavnom u ruralnim prostorima, a definiraju se kao specifični, funkcionalno relativno zatvoreni sustavi u kojima samodostatnost dolazi do velikog izražaja;
- *ekološki* - obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je osnovni čimbenik očuvanja ruralnog prostora koji zauzima 95% ukupne površine Istarske županije. Osim što se poljoprivrednom proizvodnjom stvaraju materijalna dobra, nezaobilazan je i učinak oplemenjivanja odnosno stvaranja "kultiviranog prostora" koji se, kao takav, može kvalitetno iskoristiti i za razvoj drugih djelatnosti (turizam, lov). Pritom treba spomenuti i stratešku važnost koju za svaku državu ima ravnomjerna nastanjenost svih njezinih područja.
- *organizacijsko-politički* - Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo se, usprkos dugogodišnjoj marginalizaciji, ipak uspjelo održati i izboriti da u Strategiji razvitka hrvatske poljoprivrede iz 1994. godine bude postavljeno za njezinog temeljnog nositelja.“

Možemo navesti kako obiteljska gospodarstva u Istarskoj županiji imaju u vlasništvu najveći dio proizvodnih resursa u poljoprivredi (66% ukupnih zemljišnih površina, odnosno 71% poljoprivrednih površina, 85,3% ukupnog broja goveda i cjelokupni broj svinja) te je stoga opravdana Strategijom dodijeljena im uloga temeljnog nositelja razvitka poljoprivrede. Samim time, prisutna je nepovoljna struktura ovih gospodarstava obzirom na veličinu zemljišta budući prevladavaju gospodarstva veličine do 5 ha ukupnih vlastitih zemljišnih površina (takvih ima 70,4% od ukupnog broja) te se može ustvrditi da ograničeni zemljišni potencijal predstavlja jednu od najvećih zapreka njihovog budućeg razvitka. U Istarskoj županiji izražena je pojava smanjenja broja ukupnog poljoprivrednog, a još više aktivnog poljoprivrednog, stanovništva. Imajući u vidu značaj ljudskog faktora u svakom proizvodnom procesu, a pogotovo u sustavu obiteljskog gospodarenja o kakvom je ovdje riječ, treba vrlo ozbiljno shvatiti ovaj problem i uložiti maksimalan napor da se ovakva negativna kretanja zaustave.

Negativne tendencije u kretanju ukupnih poljoprivrednih i naročito obradivih površina, u posjedu obiteljskih gospodarstava (u periodu 1970. – 1996. smanjile za 22,6%), dok se je

stočni fond u istom periodu višestruko smanjio. Ti podaci još više zabrinjavaju ako se ima na umu da je poljoprivreda specifična zbog rada sa biološkim materijalom koji za svoju obnovu i povećanje iziskuje više vremena nego je to slučaj u klasičnim proizvodnjama (industrija). Analiza troškova proizvodnje po pojedinim kulturama utvrdila je da prosječni prinosi koji se postižu u proizvodnji pšenice i ječma nisu dostatni za pokrivanje troškova tih proizvodnji. Stoga bi trebalo težiti da se kod tih kultura podigne razina primijenjene tehnologije čime bi se postiglo povećanje proizvodnih rezultata, a također trebalo bi raditi i na promjeni proizvodne strukture pri čemu veću pažnju treba posvetiti profitabilnijim kulturama (krumpir, rajčica, grožđe, maslina);

Stanje poljoprivredne proizvodnje na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji nabolje se oslikava putem ostvarenog dohotka. Njegovom analizom utvrđeno je da bruto dohodak iz poljoprivrede manji od 20.000 kn ostvaruje oko 50% analiziranih gospodarstava dok 64,7% gospodarstava ostvaruje manje od 10.000 kn bruto dohotka iz poljoprivrede godišnje po uvjetnom članu domaćinstva. Na temelju ovih podataka može se zaključiti da će i u narednom periodu većina obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji biti mješovita obzirom na izvore prihoda budući im je dohodak iz poljoprivrede suviše mali da bi sam zadovoljio sve potrebe. Sukladno navedenom, može se očekivati da će kod određenog djela manjih gospodarstava (uglavnom ispod 5 ha) i dalje dolaziti do napuštanja poljoprivredne proizvodnje i njihove preorijentacije na ostale izvore prihoda.

Nositelji razvoja poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj županiji koji su sposobni poslovati na ekonomskim i tržišnim principima treba tražiti u gospodarstvima s preko 5 ha ukupnih zemljišnih površina u vlasništvu. Poljoprivredni sustav temeljen na tim obiteljskim gospodarstvima mora biti dinamičan, fleksibilan, inovativan sa stalnom tendencijom podizanja konkurentnosti uz racionalno korištenje prostora, zaštitu okoliša, autohtonih prirodnih, kulturnih i povijesnih dobara smanjujući statusne i materijalne razlike poljoprivredne i ostalih populacija na ovom području. Godine naglih promjena odnosa društva prema poljoprivredi (veliki odljev radne snage iz poljodjelstva u turizam, zanemarivanje značaja poljoprivrede), te posljedice nastale raspadom bivše državne zajednice (nestanak tržišta, smanjena potrošnja u turizmu) ne smiju više biti razlozi opadanja domaće poljoprivredne proizvodnje. U narednih nekoliko godina poljoprivredna proizvodnja susrest će se s pitanjem viška poljoprivrednih proizvoda. Ta suficitarnost, te nedostatak adekvatne potpore države u vidu subvencija, a koje su prisutne na razini zemalja EU, moglo bi

poljoprivredu i obiteljska gospodarstva u Istarskoj županiji dovesti u vrlo nepovoljan položaj, pa čak i zaprijetiti njihovom samom opstanku.

Hrvatska poljoprivreda, pa tako i ona u Istarskoj županiji, mora se prilagoditi europskom tržištu, u koje se moramo neminovno uključiti, samo organiziranim pristupom odnosno oblikovanjem zaokruženih obiteljskih gospodarstva, te stvaranjem tipičnog, zaštićenog i na tržištu Hrvatske, turističkom tržištu i međunarodnom tržištu prepoznatljivog proizvoda. Međutim, kako su preduvjeti u vidu raspoloživih resursa (u većini obiteljskih gospodarstava) te postojećih infrastrukturnih potpora u poljoprivredi ograničavajući faktor njihovom uspješnom poslovanju na europskom tržištu, a funkcija obiteljskih gospodarstava lociranih u ruralnim prostorima nije isključivo proizvodna, mjere državne i agrarne politike će biti od presudnog utjecaja u zadržavanju domicilnog stanovništva. Izgradnja funkcionalnog poljoprivredno-prehrambeno-tržišnog sustava na razini države i županije, kojemu će mjere potpore biti nadopuna, je ključni zadatak koji će pridonijeti realizaciji konačnog cilja: obiteljskim gospodarstvima omogućiti optimalno korištenje proizvodnih resursa i ostvarivanje dohotka iz poljoprivrede koji će biti ekvivalentan dohotku ostalih socio-ekonomskih grupa našeg društva.

6. TURIZAM U RURALNOM DIJELU ISTRE

Istarska županija je najrazvijenija županija u Republicu Hrvatskoj, sastoji se od 10 gradova i 31 općine. Prema brojim pokazateljima poljoprivreda i turizam su značajne gospodarske grane kao u prošlosti tako i danas. Istra ne nudi turistima samo sunce i more, slika istarskog krajolika su sela i gradići koji se nalaze pretežno na brežuljcima okruženim zelenilom prirode. Kamene kuće, maslinici, vinogradi i obrađena polja predstavljaju resurs za proizvodnju tradicionalnih jela i pića koja označavaju delicije Istre. Bogatstvo tradicije i običaji domaćina koji su se prenosili iz generacije u generaciju Istri daju prepoznatljivu vrijednost. Ruralni turizam u Istri je sve razvijeniji zbog velike potražnje za jedinstvenom i kvalitetnom ponudom.

6.1. Smještajni kapacitet

Počeci ruralnog turizma u Istri bili su 1997. godine kada su učinjeni prvi pomaci akcijom Odjela za turizam i trgovinu Istarske županije, kojom je promovirana brošura o agroturizmu. Time se potaknuo interes za taj oblik turizma te je u Odjel za turizam i trgovinu Istarske županije dostavljeno pedesetak upita za agroturizam i ostale oblike turizma. Tako je u 1999. godini na području Istarske županije registrirano 37 agroturističkih domaćinstava s ukupno 108 kreveta. Od tada interes za bavljenje turizmom na ruralnom prostoru Istre stalno raste.

Smještajni objekti u ruralnom dijelu Istre obuhvaćaju agroturizme, ruralne B&B-e (Bed and Breakfast), ruralne kuće za odmor, ruralne vile ili stancije, ruralne obiteljske hotele, sobe, apartmane, smještaj na vinskoj cesti i ruralna kamp odmorišta.²³

□ Agroturizam je oblik seoskog domaćinstva koji nudi usluge smještaja i prehrane. Vlasnici tih objekata najčešće žive u tim domaćinstvima te se bave vlastitom proizvodnjom ulja, vina, pšenice, kukuruza, krumpira, luka, češnjaka ili sličnih proizvoda, koji služe kao resurs rigorozne domaće hrane, koja se u domaćinstvima poslužuje, a i kao prehrana stoci koja služi za prehranu ili samo atrakciju. U seoskim domaćinstvima moguće je prespavati u sobama ili apartmanima u istom objektu ili u posebnim kućama koje se nalaze u blizini domaćinstva.

²³ Prema katalogu Turističke zajednice Istarske županije, Istra Countryside -Odmor u zelenoj Istri (21.10.2019)

Gosti su smješteni u tradicionalne istarske kuće, u kojima dolaze u stalnu interakciju s domaćinima te mogu biti upoznati sa svim njihovim običajima i stilom života.

Podjela agroturizma vrši se s obzirom na tip agroturizma, odnosno je li riječ o otvorenom ili zatvorenom tipu domaćinstva. Razlika je u tome da se u zatvorenom domaćinstvu nudi usluga prehrane samo za goste koji su smješteni na tom domaćinstvu, dok se kod otvorenog tipa nudi usluga prehrane svim turistima bez obzira jesu li smješteni u tom domaćinstvu ili nisu.

U seoskim domaćinstvima organiziraju se i brojne aktivnosti koje čine boravak zanimljivijim i ugodnijim. Aktivnosti se mogu odnositi na uključivanje gosta u manje poljoprivredne poslove ili jednostavno na predstavljanje poslova gostima, primjerice kako nahraniti domaće životinje ili stoku, kako napraviti domaći kruh ili tjesteninu, razgledavanje okoline i pješačenje.

Prema podacima Turističke zajednice Istarske županije u 2016. godini, bilo je registrirano 29 agroturizama s ponudom smještaja. Ukupni kapacitet tih objekata je od 103 smještajne jedinice koje obuhvaćaju 275 kreveta.²⁴

Primjer agroturizma koji se nalazi u ruralnom djeli Istre i nudi smještaj je Agroturizam Ograde. Ograde su savršen primjer uspješnog seoskog turizma u Istarskoj županiji. Imanje na kojemu se odvija pružanje usluga nekada je bilo okruženo ogradom, stoga su ga još od davnina pastiri nazivali "Ograde", a taj naziv ostao je i do danas. Agroturizam Ograde nalazi se između Pazina i Žminja u selu Lindarski katun a prostire se na 18 000m² površine. Kako bi što bolje pokazali čari uživanja na selu u svoju ponudu uključili su smještajne kapacitete kako bi se njihovi gosti mogli zadržati i uživati u tišini prirode. U ponudi imaju dva smještajna objekta. Prvi smještaj simbolično nazivaju smještaj u "kućici", tj. u samostojećoj rustikalnoj kućici. Kućica je namijenjena za 6-8 osoba te je kompletno opremljena. Drugi smještajni objekt je smještaj u kući za odmor, tj. u klasično uređenom apartmanu u obiteljskoj kući s 12 ležajeva. Osim smještaja nude i gastro ponudu. Njihove specijalitete mogu probati u konobi koja je smještena na imanju. U njoj se mogu isprobati izvorna istarska jela te rakije i vina. Konoba je otvorena samo po najavi, a kapacitet joj je od 25 do 35 osoba. Također svi posjetioци i gosti mogu uživati u predivnoj prirodi i životinjama na imanju kao što su konji, patke, guske, kokoši i purani, fazani, golubovi, psi i mačke. Kontinuiranih 18 godina poslovanja na tržištu je pravi pokazatelj uspješnog poslovanja. Kako su u samim počecima

²⁴ Prema: Istarska županija www.istra-istra.hr (20.10.2019)

uvidjeli interes za smještajnim kapacitetima odlučili su proširiti svoju ponudu. Tako se danas tamo može naići na bogatu gastronomsku ponudu, ali također i na floru i faunu. Odličan pokazatelj da je to uistinu tako jest postotak pokrivenosti ponude vlastitim proizvodima koji iznosi 70-80%. Ostatak proizvoda nabavljaju surađujući s ostalim OPG-ovima. To je naročito vidljivo kod mliječnih proizvoda kao i kod voća od kojega uzgajaju samo šljive. Kada je riječ o posjećenosti ovog agroturizma, statistika je također na njihovoj strani. Tijekom sezone popunjenost je stopostotna. Taj podatak se odnosi na ljetne mjesec. Turisti dolaze iz različitih dijelova svijeta (Austrija, Sjedinjene Američke Države, Danska i sl.). U postsezoni posjećenost je periodična. Najčešće ih posjećuju domaći turisti iz urbanih sredina kao što su primjerice Zagreb, Rijeka i Split. Ono što su primjetili prošle godine jest podatak da su se skupini domaćih turista pridružili i turisti iz Austrije. Ono po čemu se izdvajaju od ostalih je organiziranje radionica. Za njih se najviše pokazuje interes u svibnju, rujnu i listopadu. Riječ je o radionicama vezanim za tradicionalnu kuhinju. Te radionice se odvijaju u prirodi u skupinama od po 10 do 15 osoba. Najviše su zainteresirani Talijani, Tajlandžani te Francuzi. Što se tiče financiranja, zasada su primili jedino poticaj od strane Ministarstva turizma za izgradnju bazena. O povlačenjima sredstava iz EU fondova su razmišljali. Međutim, smatraju da su zaokružili svoje gospodarstvo te ne žele proširivati ponudu. Jedino za što su zainteresirani je podizanje kvalitete na još višu razinu, odnosno na ulaganja u uređenje interijera i eksterijera. No smatraju kako je za takve odluke još rano te taj dio prepuštaju budućim generacijama.

□ Ruralni B&B je oblik domaćinstva koji obuhvaća ponudu smještaja, odnosno noćenja s doručkom. Doručak mora biti poslužen s domaćim kruhom uz još neke domaće lokalne proizvode, koji mogu uključiti mlijeko, sir, jaja, skutu, marmelade, med i sl. Gosti smješteni na ruralnim B&B-ima stječu dojam da su dio ruralne sredine, integrirani u tradicionalni ambijent, u bliskom kontaktu s domaćinima i prirodom. Smješteni su u tradicionalne kamene kuće u kojima mogu živjeti i vlasnici domaćinstva, koji ne moraju nužno biti poljoprivredni proizvođači. B&B se može definirati kao „novi“ oblik smještaja odnosno putovanja, te se zadnjih godina broj B&B u Istri značajno povećao. Najpoznatiji ruralni B&B u Istri su: B&B al Merlo Olivo, B&B Maslina, B&B Zigante, B&B Antico, B&B Casa Rustica i B&B Tinka.

□ Ruralne kuće za odmor predstavljaju najzastupljeniji oblik smještaja u Istri, nalaze se u selima ili manjim gradovima diljem unutrašnje Istre. Inače, ovi objekti najčešće su tradicionalne kamene istarske kuće koje se iznajmljuju zajedno s pripadajućim terenom, koji

može obuhvaćati dvorište, dječje igralište i parkirališni prostor. Potražnja za ovim odmorišnim kućama je uvijek visoka, a pogotovo u ruralnim područjima u kojima prevladavaju mir i tišina.

□ Ruralne vile ili stancije su veći posjedi koji uključuju renoviranu kuću s dodatnim gospodarskim zgradama i zemlju. Najčešće obuhvaćaju i ponudu drugih atrakcija poput bazena, igrališta, sportskih terena, vrtova i voćnjaka. Vile ili stancije su smještene na osami, izvan naseljenih mjesta gdje su nekada živjeli ljudi u manjim selima tzv. „stancijama“ te se bavili poljoprivredom ili stočarstvom. No, s vremenom ova sela su postala nenaseljena zbog iseljavanja te danas za ruralni turizam predstavljaju resurs u koji treba ulagati za veću valorizaciju ruralne i središnje Istre. Motiv turista za odlazak na odmor u ove objekte je bijeg od svakodnevnice, grada, buke i stresa te želja za uživanjem u prirodi i tišini. Najčešći gosti u stancijama i vilama Istre su Austrijanci, Švicarci i Nijemci.

□ Ruralni obiteljski hoteli u Istri prisutni su u manjem broju, otprilike ih je desetak. Najčešće su to mali hoteli smješteni u manjim gradovima, nude personalizirane usluge, a kapacitet smještaja ne smije prekoračiti maksimalan broj kreveta, odnosno trideset pet. Kao što sama riječ kaže, obiteljski hoteli su u vlasništvu obitelji te svi njezini članovi imaju određenu ulogu u hotelu. Većina tih hotela nudi i vlastitu proizvodnju određenog proizvoda.

□ Smještaj na vinskoj cesti odnosi se na poljoprivredno gospodarstvo specijalizirano u proizvodnji i prodaji vina, gdje u adekvatnim kušaonicama turisti imaju mogućnost kušanja vina te razgledavanja podruma i vinograda. Uz prezentaciju i kušanje vina, proizvođači mogu ponuditi i jednostavnu hranu kao što je to domaći pršut, sir ili domaći kolač. Ovi oblici domaćinstva su posebniji od običnih proizvođača vina jer, osim svega navedenoga, nude i smještaj u domaćinstvu. S obzirom na broj svih proizvođača vina u Istri, broj takvih domaćinstva prilično je mali. U ruralnom području sjeverozapadne Istre ovaj tip smještaja nude: vinarije Sinković i Prelac.

6.2. Autohtoni proizvodi

Autohtoni proizvodi predstavljaju određene zaštićene proizvode jedne zemlje, koji su postali autohtoni, zahvaljujući svojoj izvornosti ili zemljopisnom podrijetlu. Proizvodi proglašeni autohtonim smatraju se takvim zbog specifičnosti, jedinstvenosti i unikatnosti koji ih karakteriziraju te se svojim karakteristikama diferenciraju od drugih sličnih proizvoda.

Slika 1 : Oznake za autohtone proizvode (Hrvatski i EU)



Izvor: Prema: Agrobiz (srpanj 2019.) <https://www.agrobiz.hr/agrovijesti/imamo-sve-vise-zasticenih-proizvoda-no-kolika-je-njihova-trzisna-vrijednost-i-izvozni-potencijal-13510> (22.10.2019)

Potrošači sve više traže upravo autohtone proizvode, a s ovom oznakom su lako prepoznatljivi na tržištu od strane potrošača.

Autohtoni proizvodi bi kroz turističku ponudu mogli postati značajni izvozni istarski brend jer sve više privlače potrošače. Kao najpoznatije Istarske mesne autohtone proizvode možemo izdvojiti pršut, panceta, istarske kobasice, plećka (špaleta), istarski zarebrnjak (ombolo), meso istarskog goveda, istarska janjetina i drugi. Uz mesne imamo i druge autohtone proizvode kao što su ovčji i kravlji sir, zatim proizvodi od tjestenina (rafioli, fuži, njoki, makaruni), te istarski tartuf , med, vino i ekstra djevičansko maslinovo ulje, a od slastica možemo istaknuti pincu, poveticu, cukerančić i fritule. Autohtoni proizvodi temelj su vrhunske istarske kuhinje. Kvaliteta i dobra ponuda domaćih autohtonih proizvoda ključ su uspjeha u povezanosti poljoprivrede i turizma.

6.3. Manifestacije u ruralnom djelu Istre

Jedan od općih ciljeva Upravnog odjela za turizam Istarske županije je održivi razvoj turizma u Istri, te razvoj Istre kao kvalitetne turističke destinacije. Na tragu tih ciljeva, a na temeljima Master plana razvoja turizma Istre 2015.-2025.godine, Upravni odjel za turizam Istarske županije potiče razvoj i podizanje kvalitete organizacije turističkih manifestacija regionalnog značaja, vezanih za image/brend destinacije, koje se održavaju u manje razvijenim područjima Istre, primarno izvan glavne turističke sezone, te koje promoviraju autohtone proizvode, lokalne izvođače, istarsku tradiciju, običaje i vrijednosti. Za postizanje navedenih ciljeva provode se ciljane aktivnosti i mjere kao što su dodjela potpora turističkim manifestacijama, edukacija i poticanje veće koordinacije među nositeljima turističkih manifestacija u Istri te analiza manifestacija.²⁵

Manifestacije predstavljaju dodatni element vrednovanja destinacije, turističku ponudu čine bogatijom, utječu na privlačenje većeg broja turista te ujedno utječu na povećanje turističke potrošnje i na produljenje turističke sezone. Osim nekih izuzetaka, tradicionalne manifestacije imaju redosljed događaja koji treba biti praćen i poštivan, dok inovacije i nove manifestacije uz dobru organizaciju i adekvatnu preraspodjelu događaja mogu utjecati na proširenje turističke sezone. Manifestacije su prilika da se turisti privuku u neki lokalitet i izvan turističke sezone te dobar čimbenik promoviranja destinacije.

Brojne se manifestacije u Istri održavaju kroz cijelu godinu, i to u svakom području, odnosno gradu ili općini, više puta godišnje. Na produljenje sezone i promoviranje ruralnih djelova Istre utječu mnogobrojne poznate manifestacije. Neke od tradicionalnih manifestacija Istre su pučke fešte u svim gradovima i većim mjestima, karneval u raznim gradovima, trka na tovarima u Marčani, trka na prstenac u Barbanu, bajsi u Draguču kraj Cerovlja, smotra narodne glazbe i plesa Puljštine u Barbanu, Festival sira & najkoza Istre u Svetvinčentu i Subotina po starinski u Buzetu. Neke gastronomske manifestacije u ruralnim područjima su Choko & wine fest u Brtonigli, Oleum olivarum u Krasici, smotra vina u Gračišću, S klobasicom u EU u Sv.Petru u Šumi, Festival terana i tartufa u Motovunu, ISAP u Tinjanu, Dani gljiva u Brtonigli, Fešta od fruti u Kaldiru, smotra domaćih rakija u Humu, Vinistra u Poreču i još mnoštvo drugih.

²⁵ Prema: Turističke manifestacije(2016) <https://www.istra-istria.hr/index.php?id=4608> (23.10.2019)

Vizija istarskog turizma do 2025. godine:

- Istra se orijentira na turizam za vrijednosni profil zapadnog potrošača s izgrađenim turističkim iskustvom i kulturom;
- Bitno se podiže kvaliteta svih tipova smještaja, posebno kampova i privatnog smještaja, i novoj kvaliteti prilagođava turistički lanac vrijednosti;
- Dodaje se vrijednost kulturnim i prirodnim atrakcijama
- Ulazi se u proces snažnijeg globalnog pozicioniranje i marketinga
- Ciljaju se segmenti više srednje i više kategorije potrošača;
- Podiže se udio hotela i turističkih resora u smještajnoj strukturi poticanjem novih investicija u turističkom sektoru prvenstveno;
- Razvija se određeni broj projekata unutar i izvan postojećih izgrađenih zona i tako se obraća EU stanovništvu kao destinacija s organiziranim rezidencijalnim tržištem nekretnina
- Određenu ofenzivu kvalitete nužno prati i podizanje kapaciteta ljudskih resursa za što se nalaze nova sustavna rješenja za kvalitetno obrazovanje svih razina djelatnika u turizmu;
- Postavlja se konkurentan sustav upravljanja turizmom temeljem dogovorene vizije i operativnih strategija između sadašnjih, a i novih dionika istarskog turizma²⁶.

²⁶Prema: Master plan turizma Istarske županije (2016): Master plan turizma Istarske županije 2015.- 2025.(Finalni izvještaj master plana)

www.istra.hr/app/upl_files/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025. , Turistička zajednica Istarske županije pdf, str.115, (17.09.2019)

7. ZAKLJUČAK

Na samome zaključku ovoga rad možemo navesti kako turizam putovanje individualca koji s namjerom odlaska na putovanje i sam čin dolaska čini ljude turistima.

Pojava turizma u Istri kao i pojava sporednih djelatnosti seže od sredine 19. stoljeća čime se smatra razdoblje koje je dugo 140 godina. Rastu i razvoj turizma na području Istre prolazilo je kroz nekoliko etapa koje su bile karakteristične u rimskom i srednjovjekovnom dobu pa sve do 21. stoljeća. Pojavni oblici turizma se pojavljuju za vrijeme rimske vladavine naročito u unutrašnjosti Istre. Na tome području atraktivne su bile Istarske toplice koje za potrebe liječenja i oporavka privlačile sve veći broj posjetitelja. Razvijena je prerađivačka industrija, građevinarstvo, trgovina, morsko ribarstvo i uzgoj ribe, poljoprivreda i transport. Po broju gospodarskih subjekata i prema financijskim pokazateljima poslovanja prednjače djelatnosti prerađivačke industrije, turizma i trgovine.

Za poljoprivredu možemo reći da je ona gospodarska djelatnost koja uz pomoć kultiviranih biljaka i domaćih životinja, uz ljudski rad iskorištava i prirodne izvore kao (tlo, voda, klima) za dobivanjem životinjskih i biljnih proizvoda koji se koriste u prehrani ljudi i životinja te kao sirovina za daljnju preradu.

Rast turizma i porast turističke potrošnje uzrokovao je promjene u razvoju poljoprivrede, posebno u strukturi proizvodnje čime su uvedene nove tehnologije, povećani su preradbeni kapaciteti, poljoprivredni se proizvodi kvalitetnije prodaju jer se njihov izvoz praktički ostvaruje kroz turizam i dr. Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istri može se iskazati u promjeni strukture poljoprivredne proizvodnje te utjecaj strukture potrošnje prehrambenih proizvoda u turizmu. Navedenim promjenama se usko prilagođavaju poljoprivredna gospodarstva koje se nalaze na području turističkih regija. Osnovne funkcije koje poljoprivreda mora ispuniti kao primarna gospodarska grana: proizvodnja hrane za prehranu domaćeg stanovništva; proizvodnja sirovina za prerađivačku industriju i proizvodnja viška poljoprivrednih proizvoda za izvoz. Status poljoprivrede mora biti definiran i jasno određen kako bi poljoprivreda mogla izvršiti navedene funkcije. Ona te funkcije provodi na razini države i sa mjerama ekonomske politike.

Hrvatska poljoprivreda, pa tako i ona u Istarskoj županiji, mora se prilagoditi europskom tržištu, u koje se moramo neminovno uključiti, samo organiziranim pristupom odnosno oblikovanjem zaokruženih obiteljskih gospodarstva te stvaranjem tipičnog, zaštićenog i na tržištu Hrvatske, turističkom tržištu i međunarodnom tržištu prepoznatljivog proizvoda. Republika Hrvatska, kao jedna od najznačajnijih turističkih destinacija na Mediteranu, ima

dugu turističku tradiciju i velike razvojne mogućnosti. Ona pripada zemljama koje privlače posjetitelje odlikama svoga prirodnog prostora i bogatstvom kulturno-povijesne baštine. Prema tome, nosioci koji u Republici Hrvatskoj zauzimaju najviše kategorije jesu: Svjetska turistička organizacija – WTO, Ministarstvo turizma, Hrvatska turistička zajednica, Odbor za turizam – Hrvatski Sabor, Institut za turizam te Institut za poljoprivrednu i turizam.

LITERATURA

Knjige i članci :

1. Berisha, V.; *Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj*, Sveuciliste Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016.
2. Blažević, I.; *Povijest turizma Istre i Kvarnera*, Otokar Keršovani, Opatija, 1987.
3. Čavlek, N.; *Turoperatorski i svjetski turizam*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Golden marketing, Zagreb, 1998.,
4. Dallen J. Timothy, *Cultural Heritage and Tourism*, Channel View Publications, 2011.,
5. Dujmović, M.; *Kultura turizma*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Tiskara Zelina d.d., Pula, 2014.,
6. Galičić, V.; *Između ugostiteljstva i turizma*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, 2009.,
7. Gržinić, J.; Bevanda, V., *Suvremeni trendovi u turizmu*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „dr.Mijo Mirković“, 2014.,
8. Križman, Pavlović, D.; *Marketing turističke destinacije*; Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", Mikrorad d.o.o., Zagreb 2008.,
9. Lickorish, J. Leonard; Jenkic, L. Carson; *Uvod u turizam*, Ekokon d.o.o., Split, 2006.,
10. Magaš, D.; *Management turističke organizacije i destinacije*; Fakultet za turistički i hotelski management Opatija, Opatija, 2003.,
11. Magaš, D.; *Turistička destinacija*, Sveučilište u Rijeci, Hotelijerski fakultet Opatija, Opatija, 1997.,
12. Pačić, J.; (2001): *Istarske toplice u zdravstvenom turizmu*, u: Zdravstveni turizam u Hrvatskoj: knjiga izlaganja na znanstvenom skupu, (ur. Ivanišević, G.), Veli Lošinj, 7. - 9. rujna 2001., Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb,
13. Pirjevac, B.; Kesar, O., *Počela turizma*, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2002.,
14. Republički zavod za statistiku, 1981: Dokumentacija 441, Turizam 1980., RZS, Zagreb
15. Senečić, J.; *Promocija u turizmu*, Ekonomski fakultet Zagreb, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 1998.
16. Službene novine Istarske županije br. 4/95
17. Vrtiprah, V.; *Kulturni resursi kao činitelji turističke ponude u 21.stoljeću*, Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, 2006.

18. Vukonić, B.; *Povijest hrvatskog turizma*, Prometej, Zagreb, 2005.
19. Vukonić, B.; *Turizam u susret budućnosti*, Mikrorad i Ekonomski fakultet, Zagreb, 1994

Internet:

1. Hrvatska turistička zajednica, <https://htz.hr/hr-HR>
2. Istarski eko proizvod, <http://iep.com.hr/ekoloska-poljoprivreda>
3. Istra-istria, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=454>
4. Istrapedia, <http://www.istrapedia.hr/hrv/663/poljoprivreda/istra-a-z/>
5. Ministarstvo poljoprivrede, <https://poljoprivreda.gov.hr>
6. Ministarstvo turizma, http://www.mint.hr/UserDocsImages/UNWTO_info.pdf
7. Odbor za turizam, <http://www.sabor.hr/lgs.axd?t=24&id=5206>
8. Prava ideja – Projekti s vizijom za budućnost! – EU Fondovi za turizam, <http://www.pravaideja.net/eu-fondovi-za-turizam/>
9. World Tourism Organization, <http://www2.unwto.org/>

Slike:

1. SLIKA 1: oznake za autohtone proizvode str.25

SAŽETAK

Velika pozornost kao bitnoj gospodarskoj grani, posvećuje se turizmu i poljoprivredi. Turizam je za poljoprivredu bitan glede potražnje hrane čime turizam izravno utječe na razvitak poljoprivrednih uzgoja. Istarsko područje je kompetentno za rast turizma i poljoprivrede koje teži njegovom očuvanju. Ono što je bitno za dugoročan razvoj Republike Hrvatske usredotočuje se na strukturi proizvodnje, uvođenjem novih tehnologija, privlačenjem većeg broja turista, povećavanjem preradbenih kapaciteta, domaći proizvodi se kvalitetnije prodaju i dr. Intenzivan rast i razvoj turizma i poljoprivredne proizvodnje, te sam utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede ostavljaju za sobom veliki trag.

Ključne riječi: turizam, poljoprivreda, utjecaj turizma, razvoj poljoprivrede, gospodarstvo

SUMMARY

Great attention as an important economic branch is devoted to tourism and agriculture. Tourism is important for agriculture in terms of food demand, which makes tourism directly impact on the development of agricultural cultivation. The Istrian area is competent for the growth of tourism and agriculture that strives for its preservation. What is important for the long-term development of the Republic of Croatia focuses on the structure of production, the introduction of new technologies, attracting a larger number of tourists, the increase of processing capacities, the domestic products being sold more efficiently, etc. The intensive growth and development of tourism and agricultural production, the development of agriculture leaves a great mark on it.

Keywords: tourism, agriculture, tourism impact, agriculture development, economy